

**Wyrok z dnia 22 maja 1997 r.
II UKN 143/97**

1. Podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, służącą do ustalenia wysokości zasiłku chorobowego osoby prowadzącej działalność gospodarczą, stanowi dochód bieżąco przez nią zadeklarowany (§ 31 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego - jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.).

2. Jeżeli ubezpieczenie trwało krócej niż 12 miesięcy, ustalenie "przeciętnej miesięcznej podstawy wymiaru składek", o której mowa w pkt 1, polega na podzieleniu sumy kwot dochodu bieżącego (miesięcznie) zadeklarowanego przez okres faktycznego ubezpieczenia, a nie przez liczbę miesięcy, w których składki były opłacane (art. 7 ust. 5 zdanie 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą i ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 1990 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Andrzej Kijowski, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 22 maja 1997 r. sprawy z wniosku Marii J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o podstawę wymiaru zasiłku chorobowego, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 30 grudnia 1996 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 16 września 1996 r.[...],

2. z a s ą d z i ł od strony pozwanej na rzecz adw. Hanny W. kwotę 10 zł (dziesięć złotych) tytułem nie opłaconej pomocy prawnej udzielonej Marii Magdalenie J. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Uzasadnienie

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 16 września 1996 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - I Oddziału w W. z dnia 9 lutego 1996 r. przyjmującą, że podstawę wymiaru zasiłku chorobowego Marii Magdaleny J. stanowi od dnia 7 listopada 1995 r. kwota odpowiadająca przeciętnej miesięcznej podstawie wymiaru składek z września i października 1995 r. i ustalił, że podstawę tę stanowi kwota 1.700 zł. Sąd pierwszej instancji uznał, że skoro dochód bieżąco zadeklarowany przez wnioskodawczynię stanowił 1.700 zł i skoro od tej kwoty była odprowadzana składka na ubezpieczenie społeczne, to podstawę wymiaru zasiłku chorobowego dla wnioskodawczyni stanowi przeciętna zadeklarowana kwota podstawy wymiaru składek, którą jest przeciętna z września i października 1995

r., czyli kwota 1.700 zł. Powyższe rozstrzygnięcie wynika z art. 7 ust. 5 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.) i § 31 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.).

W wyniku zaskarżenia powyższego wyroku przez stronę pozwaną Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 30 grudnia 1996 r. zmienił powyższy wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie wnioskodawczyni od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. z dnia 9 lutego 1996 r. [...]. Sąd Apelacyjny podniósł, że za wrzesień 1995 r. (a ściśle za 29 i 30 września) wnioskodawczyni zadeklarowała dochód w wysokości 113,34 zł, a za październik 1995 r. - dochód w wysokości 1.700 zł. Ponieważ podstawa wymiaru zasiłku chorobowego nie może być niższa od najniższej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne za miesiąc kalendarzowy, a w okresie objętym wnioskiem minimalna podstawa wymiaru składek wynosiła 410,94 zł, zatem do ustalenia podstawy wymiaru zasiłku za wrzesień i październik 1995 r. należało przyjąć kwoty 410,94 zł i 1,700 zł, z których przeciętna wynosi 1.055,47 zł.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego złożył kasację pełnomocnik wnioskodawczyni zarzucając błędną wykładnię prawa materialnego - art. 7 ust. 5 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. Polega ona na bezzasadnym przyjęciu, że jeżeli ubezpieczenie trwało 1 miesiąc i 2/30 drugiego miesiąca, to za podstawę wymiaru zasiłku chorobowego należy przyjąć zadeklarowany przez wnioskodawczynię dochód odpowiadający okresowi ubezpieczenia i podzielić go przez liczbę miesięcy, w których składki były opłacane (wrzesień i październik 1995 r.), a nie dochód z okresu, za który składki zostały opłacone, czyli dochód z okresu jednego miesiąca (października 1995 r.) i 2/30 drugiego miesiąca (września 1995 r.) podzielony przez faktyczny okres ubezpieczenia, tj. przez 32 dni. Pełnomocnik wnioskodawczyni podniósł również, że skoro istnieje możliwość ubezpieczenia w trakcie miesiąca, to także składkę za niepełny miesiąc ubezpieczenia uiszcza się w wysokości proporcjonalnej do czasu trwania ubezpieczenia w danym miesiącu. Poza tym z § 31 ust. 1 przytoczonego wcześniej rozporządzenia wynika, że podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą stanowi dochód bieżąco zadeklarowany. W konkluzji wnoszący kasację żądał zmiany zaskarżonego wyroku przez oddalenie apelacji strony pozwanej od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Warszawie z dnia 30 grudnia 1996 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wnioskodawczyni prowadzi działalność gospodarczą i z tej racji podlega przepisom ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.). Od dnia 7 listopada 1995 r. ze względu na stan ciąży zaczęła korzystać ze zwolnienia lekarskiego, zaś Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał jej i zaczął wypłacać zasiłek chorobowy. Zdaniem wnioskodawczyni zasiłek ten został zanizony. W związku z tym organ rentowy wydał dnia 9 lutego 1996 r. decyzję, w której

ustalił, że podstawę wymiaru omawianego świadczenia od dnia 7 listopada 1995 r. stanowi kwota odpowiadająca przeciętnej miesięcznej podstawie wymiaru składek z września i października 1995 r. Wnioskodawczyni natomiast uważa, że podstawę tę powinna stanowić kwota zadeklarowanego dochodu, od którego została odprowadzona składka na ubezpieczenie społeczne.

Przypomnienie powyższych okoliczności jest niezbędne, gdyż mimo że wnioskodawczyni nie zgadza się z wysokością przyznanego jej zasiłku chorobowego, w istocie rzeczy kwestionuje sposób ustalenia przeciętnej podstawy wymiaru składek, służącej do ustalenia wysokości zasiłku chorobowego. Przedmiotem sprawy nie jest więc spór o wysokość świadczenia pieniężnego, lecz spór o zasadę ustalania przeciętnej podstawy wymiaru składek, od której zależy wysokość zasiłku chorobowego, czyli o ustalenie prawa. Na taki charakter sprawy wskazuje zresztą zaskarżona przez wnioskodawczynię decyzja organu rentowego z dnia 9 lutego 1996 r., która rozstrzyga kwestię podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, a nie jego wysokości. Tak więc należy uznać, że kasacja w sprawie jest dopuszczalna, gdyż nie wchodzi w rachubę wyłączenie możliwości jej wniesienia ze względu na ograniczenia przedmiotowe ustanowione w art. 393 KPC.

Gdy chodzi o istotę sprawy, wnioskodawczyni trafnie zarzuciła naruszenie art. 7 ust. 5 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin wskutek błędnej jego wykładni. Przepis ten stanowi, że podstawą wymiaru zasiłku chorobowego (a także macierzyńskiego i pogrzebowego) jest kwota odpowiadająca przeciętnej miesięcznej podstawie wymiaru składek z okresu ostatnich 12 miesięcy ubezpieczenia, a gdy ubezpieczenie trwało krócej - z faktycznego okresu ubezpieczenia. Reguluje zatem sposób określenia podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, gdy ubezpieczenie trwało 12 miesięcy i dłużej oraz gdy ubezpieczenie to trwało krócej, przy czym w każdej z tych sytuacji operuje pojęciem "przeciętna miesięczna podstawa wymiaru składek". W związku z tym nasuwa się pytanie, czy sposób ustalenia owej "przeciętnej" z okresu ostatnich 12 miesięcy ubezpieczenia, polegający na zsumowaniu kwot miesięcznych stanowiących podstawę wymiaru składek i podzieleniu uzyskanego wyniku przez liczbę miesięcy, odnosi się także do sytuacji, gdy okres ubezpieczenia jest krótszy niż 12 miesięcy i nie stanowią go pełne miesiące, lecz na przykład miesiące i dni. W tym ostatnim bowiem wypadku zastosowanie zasady obowiązującej przy ustalaniu przeciętnej miesięcznej podstawy wymiaru składek z ostatnich 12 miesięcy ubezpieczenia nie prowadziłoby do uzyskania "przeciętnej miesięcznej", lecz jakiejś innej wielkości.

Ustalenie wielkości przeciętnej (średniej) może nastąpić w sytuacji, gdy w jednakowych jednostkach miary czasu, powierzchni lub objętości itp. występują niejednakowe wartości, na przykład gdy pracownik w poszczególnych miesiącach (tj. równych jednostkach czasu) roku lub innego okresu rozliczeniowego otrzymał wynagrodzenie o różnej wysokości. Nie jest natomiast możliwe ustalenie wielkości przeciętnej na podstawie różnych jednostek miary, a pozostając przy przykładzie wynagrodzenia - wtedy, gdy pracownik otrzymał wynagrodzenie za pełne i niepełne miesiące. W takiej bowiem sytuacji jednostki miary czasu nie są jednakowe.

Po to więc, by obliczyć przeciętną miesięczną z takiego okresu, konieczne jest ustalenie, jakiej części miesiąca odpowiada określona liczba dni i wykonanie odpowiednich działań matematycznych. Przechodząc zaś na grunt rozpoznawanej sprawy należy

stwierdzić, że skoro podstawą wymiaru zasiłku chorobowego jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie z faktycznego okresu ubezpieczenia, a ten przed powstaniem prawa do zasiłku wyniósł 1 miesiąc (październik) i 2/30 miesiąca (wrzesień), to w celu obliczenia miesięcznej podstawy wymiaru składek należy sumę kwot, od których wnioskodawczyni opłaciła składki, podzielić przez taki właśnie czas, a nie przez arytmetyczną liczbę miesięcy, w których wnioskodawczyni płaciła składki. Tak należy rozumieć treść zawartą w art. 7 ust. 5 zdanie 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin, stanowiącą, że przeciętną miesięczną podstawę wymiaru składek ustala się - gdy ubezpieczenie trwało krócej niż 12 miesięcy - z faktycznego okresu ubezpieczenia.

Inny, przyjęty przez organ rentowy i przez Sąd Apelacyjny sposób ustalenia przeciętnej podstawy wymiaru składek byłby krzywdzący dla ubezpieczonych, gdyż prowadziłby do ustalenia zaniżonej przeciętnej miesięcznej podstawy wymiaru składek, co nie było intencją ustawodawcy. Nie można przy tym podzielić stanowiska organu rentowego i Sądu Apelacyjnego, że w sytuacji występującej w sprawie, ma zastosowanie art. 7 ust. 5 zdanie 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r., który zapobiega określeniu zasiłku w zbyt niskich rozmiarach, przez wprowadzenie "najniższej podstawy wymiaru składek". Istotnie, przepis ten pozwala przyjąć minimalną, ustawową podstawę wymiaru składek, zamiast podstawy zgłoszonej przez osobę ubezpieczoną, ale wtedy, gdy podstawa zgłoszona przez osobę ubezpieczoną jest niższa od najniższej podstawy obowiązującej w danym czasie. Nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy przeciętna miesięczna podstawa wymiaru składek jest wyższa od podstawy minimalnej. Tymczasem w odniesieniu do wnioskodawczyni przeciętna miesięczna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, obliczona z faktycznego okresu ubezpieczenia (od 29 września do 31 października 1995 r.) według reguł wskazanych wyżej, była wyższa (1.700 zł) od najniższej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne obowiązującej we wrześniu 1995 r. (410,94 zł). Wbrew stanowisku organu rentowego i Sądu Apelacyjnego, nie ma w sprawie znaczenia sama wysokość składki zapłaconej przez wnioskodawczynię we wrześniu 1995 r., lecz istotne jest to, od jakiej kwoty i za jaki okres wnioskodawczyni tę składkę zapłaciła. Te zaś okoliczności są niesporne, gdyż składka ubezpieczeniowa została obliczona od kwoty 1.700 zł i zapłacona w wysokości proporcjonalnej do czasu trwania ubezpieczenia we wrześniu 1995 r. (2 dni). Słuszny więc jest wyrok Sądu Wojewódzkiego przyjmujący, że podstawę wymiaru zasiłków w razie choroby i macierzyństwa stanowi dla wnioskodawczyni kwota 1.700 zł. Ta bowiem kwota została przez nią bieżąco zadeklarowana jako jej dochód, zarówno we wrześniu, jak i w październiku 1995 r.

Trafnie ponadto wnioskodawczyni podniosła w kasacji, że Sąd Apelacyjny rozpoznając sprawę pominął § 31 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.). Przepis ten znajduje się w rozdziale pt. "Składki na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą oraz osób z nimi współpracujących" i w odniesieniu do tych osób stanowi, że podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne stanowi "dochód bieżąco zadeklarowany przez osobę prowadzącą działalność", nie niższy od kwoty odpowiadającej 60% przeciętnego wynagrodzenia i nie wyższy od

dochodu zadeklarowanego za poprzedni miesiąc więcej niż o 50% Określa więc jako podstawę wymiaru składki dochód bieżąco zadeklarowany, zastrzegając, że dochód ten nie może być niższy od przyjętej w tym przepisie wielkości, tj. od najniższej podstawy wymiaru składek. Z § 32 ust. 2 rozporządzenia wynika natomiast, że gdy podstawę wymiaru składki stanowi najniższa podstawa wymiaru składek, to w razie wykonywania działalności gospodarczej tylko przez część miesiąca, najniższa podstawa wymiaru składek ulega odpowiedniemu zmniejszeniu (przy przyjęciu, że miesiąc liczy 30 dni).

Zwrócenie uwagi na wymienione przepisy jest celowe dlatego, że § 31 ust. 1 przyjmuje jako podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne dochód bieżąco zadeklarowany, zaś § 31 ust. 2 pozwala zmniejszyć odpowiednio jedynie najniższą podstawę wymiaru składek i to w sytuacji, gdy prowadzenie działalności gospodarczej miało miejsce przez część miesiąca. Taki też pogląd wynika z orzeczenia Sądu Wojewódzkiego i z wypowiedzi pełnomocnika organu rentowego na rozprawie przed Sądem Najwyższym.

Uznając zatem kasację za usprawiedliwioną i ze względu na to, że zaskarżony wyrok narusza jedynie przepisy prawa materialnego, Sąd Najwyższy stosownie do art. 393¹⁵ KPC zmienił ten wyrok i wydał orzeczenie co do istoty sprawy.

=====